

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)
5. juni 1997 *

I de forenede sager C-64/96 og C-65/96,

angående to anmodninger, som Landesarbeitsgericht Hamm (Tyskland) i medfør af EF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende sager,

Land Nordrhein-Westfalen

mod

Kari Uecker,

og

Vera Jacquet

mod

Land Nordrhein-Westfalen,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 48, stk. 2, samt af artikel 7, stk. 1, og artikel 11 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467),

har

* Processprog: tysk.

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.C. Moitinho de Almeida (refererende dommer), og dommerne C. Gulmann og J.-P. Puissochet,

generaladvokat: N. Fennelly
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

- appellanten i hovedsagen i sag C-64/96, Land Nordrhein-Westfalen, ved advokat Freiherr von Boeselager, Hamm
- appellanten i hovedsagen i sag C-65/96, Vera Jacquet, ved advokat Manfred Nagel II, Bochum
- appelindstævnte i hovedsagen i sag C-64/96, Kari Uecker, ved advokat Erhard Hesselink og advokat Reinhold Brandt, Münster
- appelindstævnte i hovedsagen i sag C-65/96, Land Nordrhein-Westfalen, ved advokat Jörg Wünnenberg, Bochum
- den tyske regering ved afdelingschef Ernst Röder og fuldmægtig Sabine Maaß, begge Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede
- den franske regering ved kontorchef Catherine de Salins og ekspeditionssekretær Claude Chavance, begge Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent Peter Hillenkamp og Pieter van Nuffel, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 6. februar 1997,

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved kendelser af henholdsvis 26. januar 1996 (sag C-64/96) og 1. marts 1996 (sag C-65/96), indgået til Domstolen den 8. marts 1996, har Landesarbeitsgericht Hamm i medfør af EF-traktatens artikel 177 forelagt tre præjudicielle spørgsmål, der er ens i de to sager, vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 48, stk. 2, samt artikel 7, stk. 1, og artikel 11 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467).
- 2 Spørgsmålene er blevet rejst under to sager mellem Kari Uecker og Vera Jacquet på den ene side og Land Nordrhein-Westfalen på den anden side.
- 3 Kari Uecker, der er norsk statsborger, og Vera Jacquet, der er russisk statsborger, underviser henholdsvis i norsk og russisk ved tyske universiteter. De er gift med tyske statsborgere og bor i Tyskland. Det fremgår af oplysningerne i hovedsagerne, at deres ægtefæller har beskæftigelse i Tyskland.

4 Kari Uecker og Vera Jacquet havde indgået kontrakt med Land Nordrhein-Westfalen om ansættelse som lektorer i fremmedsprog, for Kari Uecker's vedkommende den 24. september 1990 med universitet i Münster og for Vera Jacquet's vedkommende den 14. marts 1994 med universitetet i Bochum. Kontrakterne var af flere grunde, navnlig i medfør af § 57b, stk. 3, i Hochschulrahmengesetz (herefter HRG), tidsbegrænsede til den 30. september 1994 for Kari Uecker's kontrakt og til den 30. september 1996 for Vera Jacquet's kontrakt.

5 HRG's § 57b, stk. 3, bestemmer følgende:

»Der foreligger ligeledes saglig grund til indgåelse af en tidsbegrænset kontrakt med en lærer i fremmedsprog med særlige opgaver, når den aktivitet, han skal varetage, i det væsentlige består i undervisning i et fremmedsprog (lektor).«

6 Kari Uecker og Vera Jacquet anlagde sag, henholdsvis ved Arbeitsgericht Münster og Arbeitsgericht Bochum — Kari Uecker med påstand om, at det blev fastslået, at bestemmelsen om tidsbegrænsning af kontrakten var ugyldig, og Vera Jacquet med påstand om, at det blev fastslået, at det mellem parterne bestående arbejdsforhold var tidsbegrænset.

7 Under henvisning til Domstolens dom af 20. oktober 1993 (sag C-272/92, Spotti, Sml. I, s. 5185) gjorde Kari Uecker til støtte for sin påstand gældende, at HRG's § 57b, stk. 3, er i strid med artikel 28 i aftalen af 2. maj 1992 om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, der trådte i kraft den 1. januar 1994 (herefter »EØS-aftalen«), og med traktatens artikel 48, stk. 2. Den omstændighed, at arbejdskontrakten blev indgået, inden EØS-aftalen trådte i kraft, var ifølge Kari Uecker uden betydning, idet aftalen skal fortolkes i overensstemmelse med Domstolens praksis.

- 8 Til støtte for sin påstand henviste Vera Jacquet ligeledes til, at det af Domstolens praksis fremgår, at HRG's § 57b, stk. 3, ikke længere er anvendelig, ligesom hun påberåbte sig ret til ligebehandling i medfør af artikel 11 i forordning nr. 1612/68 og artikel 7 i Kommissionens forordning (EØF) nr. 1251/70 af 29. juni 1970 om arbejdstageres ret til at blive boende på en medlemsstats område efter at have haft beskæftigelse dér (EFT 1970 II, s. 348).
- 9 Kari Uecker fik medhold ved Arbeitsgericht Münster's dom af 23. september 1994, som ligeledes støttedes på artikel 11 i forordning nr. 1612/68. Land Nordrhein-Westfalen påankede denne afgørelse til Landesarbeitsgericht Hamm.
- 10 Vera Jacquet fik derimod ikke medhold ved Arbeitsgericht Bochum's dom af 28. april 1995, som støttedes på HRG's § 57b, stk. 3. Vera Jacquet påankede denne afgørelse til Landesarbeitsgericht Hamm.
- 11 Landesarbeitsgericht Hamm har i forelæggelseskendelserne præciseret, at den ikke kan tilslutte sig den opfattelse, Oberverwaltungsgericht Münster har lagt til grund i en afgørelse af 12. februar 1990 (12 A 2363/87 NVwZ 1990, s. 889), hvorefter artikel 11 i forordning nr. 1612/68 ikke gælder i det tilfælde, hvor en udlænding, der ikke selv er statsborger i en medlemsstat, bor sammen med sin ægtefælle, der er statsborger i en medlemsstat, på denne stats område, hvor ægtefællen også har erhvervsmæssig beskæftigelse. Ifølge denne afgørelse forudsætter artikel 11, at en person, der er statsborger i en medlemsstat, har erhvervsmæssig beskæftigelse og bor sammen med sin ægtefælle i en anden medlemsstat end hjemstaten. Den forelæggende ret kan ikke tilslutte sig den antagelse, der ligger til grund for denne opfattelse, hvorefter en statsborger i en medlemsstat ikke kan påberåbe sig fællesskabsrettens bestemmelser om fri bevægelighed over for sin hjemstat, idet retsforholdet mellem en medlemsstat og dennes egne statsborgere er fællesskabsretten ivedkommende.

12 Den forelæggende ret har ligeledes anført, at det må anses for tvivlsomt, om de grundlæggende principper i et Fællesskab på vej mod Den Europæiske Union fortsat tillader, at en medlemsstat stadig kan anvende en national retsregel, der er i strid med traktatens artikel 48, stk. 2, over for sine egne statsborgere.

13 Da Landesarbeitsgericht Hamm fandt, at dens afgørelse afhang af en fortolkning af bestemmelser i fællesskabsretten, besluttede den at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

»1) Kan en person — der ikke selv er statsborger i en medlemsstat — men hvis ægtefælle er statsborger i den medlemsstat, hvori ægtefællerne bor, og hvor den ægtefælle, der er statsborger i medlemsstaten, udøver erhvervsmæssig beskæftigelse, påberåbe sig den ret, der er sikret ved artikel 11 i forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet?

2) Såfremt spørgsmål 1 besvares bekræftende: Omfatter denne ret for den af ægtefællerne, der ikke er statsborger i en medlemsstat, til på hele den pågældende medlemsstats område 'at udøve enhver lønnet beskæftigelse', et krav vedrørende beskæftigelses- og arbejdsbetingelser — navnlig for så vidt angår betingelserne for, at et ansættelsesforhold gyldigt kan tidsbegrænses — på at opnå samme behandling fra en arbejdsgivers side i den pågældende medlemsstat, som den af ægtefællerne, der er statsborger i medlemsstaten, har krav på fra arbejdsgiveren?

3) Såfremt tillige spørgsmål 2 besvares bekræftende:

Giver artikel 7, stk. 1, i forordning (EØF) nr. 1612/68, sammenholdt med EØF-traktatens artikel 48, stk. 2, en arbejdstager i en medlemsstat, i hvilken han har statsborgerskab, ret til samme behandling som arbejdstagere, der er statsborgere i en anden medlemsstat, og indebærer dette, at en national rets-

regel, som EF-Domstolen har erklæret uanvendelig over for de sidstnævnte arbejdstagere, heller ikke kan finde anvendelse i forhold til statens egne statsborgere og disses ægtefæller, der ikke er statsborgere i en medlemsstat?»

- 14 Domstolens præsident har ved kendelse af 21. marts 1996 besluttet at forene de to sager med henblik på den skriftlige og mundtlige forhandling samt domsafsigelsen.

Første spørgsmål

- 15 Med sit første spørgsmål ønsker den forelæggende ret reelt oplyst, om en person, som er statsborger i et tredjeland, og som er gift med en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, kan påberåbe sig den ret, der er sikret ved artikel 11 i forordning nr. 1612/68, på den samme medlemsstats område, når arbejdstageren har erhvervsmæssig beskæftigelse der.
- 16 Det fremgår af fast retspraksis, at traktatens bestemmelser om fri bevægelighed og de forordninger, der er udstedt til gennemførelse heraf, ikke kan finde anvendelse på aktiviteter, som ikke har tilknytning til nogen af de forhold, fællesskabsretten gælder for, og som udgør et rent internt forhold i en medlemsstat (dom af 27.10.1982, forenede sager 35/82 og 36/82, Morson og Jhanjan, Sml. s. 3723, præmis 16, af 17.12.1987, sag 147/87, Zaoui, Sml. s. 5511, præmis 15, af 28.1.1992, sag C-332/90, Steen, Sml. I, s. 341, præmis 9, af 22.9.1992, sag C-153/91, Petit, Sml. I, s. 4973, præmis 8, og af 16.12.1992, sag C-206/91, Koua Poirrez, Sml. I, s. 6685, præmis 11).

- 17 Følgelig kan fællesskabsbestemmelserne vedrørende arbejdskraftens frie bevægelighed ikke finde anvendelse på arbejdstageres forhold, når disse aldrig har udøvet retten til fri bevægelighed inden for Fællesskabet.
- 18 Det fremgår af forelæggelseskendelserne, at Kari Uecker og Vera Jacquet's ægtefæller er tyske statsborgere, at de bor i Tyskland, at de har beskæftigelse på denne medlemsstats område, og at de aldrig har udøvet retten til fri bevægelighed inden for Fællesskabet.
- 19 Under disse omstændigheder kan et familiemedlem til en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, ikke påberåbe sig fællesskabsretten for at rejse tvivl om gyldigheden af en bestemmelse om tidsbegrænsning i en arbejdskontrakt på samme medlemsstats område, når arbejdstageren aldrig har udøvet retten til fri bevægelighed inden for Fællesskabet.
- 20 Den omstændighed, at det ikke af den tyske version af artikel 11 i forordning nr. 1612/68 fremgår — til forskel fra andre sproglige versioner af bestemmelsen (den engelske, danske, spanske, svenske og finske version) — at der er tale om ægtefælle og børn, der forsørges af en statsborger i en medlemsstat, der har lønnet beskæftigelse eller udøver selvstændig virksomhed »på en anden medlemsstats område«, men at det i denne blot hedder »på en medlemsstats område«, ændrer intet herved.
- 21 Traktatens artikel 48, som er gennemført ved forordning nr. 1612/68, har ikke til formål at indrømme en ægtefælle til en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, ret til at udøve beskæftigelse i den stat, hvor arbejdstageren har beskæftigelse, men skal bl.a. gøre det muligt for en arbejdstager frit at bevæge sig på andre medlemsstaters område og tage ophold dér for at udøve beskæftigelse.

- 22 Den forelæggende ret har endelig rejst spørgsmål om, hvorvidt de grundlæggende principper i et Fællesskab på vej mod Den Europæiske Union fortsat tillader, at en national retsregel, som er i strid med fællesskabsretten, idet traktatens artikel 48, stk. 2, tilsidesættes, stadig kan anvendes af en medlemsstat over for sine egne statsborgere og disses ægtefæller fra tredjelande.
- 23 Hertil bemærkes, at det i EF-traktatens artikel 8 omhandlede unionsborgerskab ikke har til formål at udvide det materielle anvendelsesområde for traktaten, således at det ligeledes omfatter interne forhold, der ikke har nogen tilknytning til fællesskabsretten. Det er i øvrigt ved artikel M i traktaten om Den Europæiske Union bestemt, at intet i denne traktat berører traktaterne om oprettelse af De Europæiske Fællesskaber, medmindre der er tale om udtrykkelige ændringsbestemmelser. Eventuel forskelsbehandling af statsborgere i en medlemsstat i forhold til lovgivningen i denne stat, henhører under dennes anvendelsesområde, således at disse spørgsmål skal løses inden for rammerne af statens nationale retsorden.
- 24 Besvarelsen må derfor være, at en person, som er statsborger i et tredjeland, og som er gift med en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, ikke kan påberåbe sig den ret, der er sikret ved artikel 11 i forordning nr. 1612/68, når arbejdstageren aldrig har udøvet retten til fri bevægelighed inden for Fællesskabet.
- 25 Henset til besvarelsen af det første spørgsmål er det ufornuddent at besvare det andet og tredje spørgsmål, der kun er blevet forelagt for det tilfælde, at det første spørgsmål besvares bekræftende.

Sagens omkostninger

- 26 De udgifter, der er afholdt af den tyske regering og af den franske regering samt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Landesarbeitsgericht Hamm ved kendelser af 26. januar 1996 og 1. marts 1996, for ret:

En person, som er statsborger i et tredjeland, og som er gift med en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, kan ikke påberåbe sig den ret, der er sikret ved artikel 11 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, når arbejdstageren aldrig har udøvet retten til fri bevægelighed inden for Fællesskabet.

Moitinho de Almeida

Gulmann

Puissochet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 5. juni 1997.

R. Grass

J.C. Moitinho de Almeida

Justitssekretær

Formand for Tredje Afdeling